

çeviren ve derleyen

fevza zaim

ERMENİ MASALLARI

Resimleyen: An-su Aksoy

DESTANLAR VE MASALLAR
Masal

1.
BASIM

Bu tanıtım
kopyası
Can Çocuk
okurları için
özel olarak
hazırlanmıştır.

 CAN
ÇOCUK

Çeviren ve derleyen
fevza zaim
ERMENİ
MASALLARI

resimleyen: an-su aksoy

yağın yönetmeni: samiye öz
yağın koordinatörü: ali ünâl
kapak ve iç tasarım: gözde bitir s.
tasarım uygulama ve dizgi: güldal rırtıoğlu
düzeltili: ebru akkaş
kapak baskı: azra matbaası
iç baskı ve cilt: eko matbaası

1. Basım: Ağustos 2010

ISBN 978-975-07-1199-2

© can sanat yayınları ltd. şti., 2010

tüm hakları saklıdır. tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

can sanat yayınları yapım, dağıtım, ticaret ve sanayi ltd. şti.
hayriye caddesi no. 2, 34430 galatasaray, istanbul
telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 89 faks: 252 72 33
www.cancocuk.com cancocuk@cancocuk.com

Bu kitabın sahibi:

FEYZA ZAIM

çocukluğumda öylesine baş edilmez bir masal canavarıydım ki, sürekli masal anlatsınlar ama her seferinde farklı bir masal anlatsınlar isterdim. sonunda yaklaşan ayak seslerimi duyunca çil yavruları gibi kaçışır olmuştu herkes. pazar olmayı o zamanlar kafaya koymdum. kendi işimi kendim görmek, kendi masallarımı, kendi öykülerimi kendim anlatıp, kendim dinlemek için. ilk denemede çevremdekilere ne büyük sıkıntı çektirmiş olduğumu anladım. “uydurmak” hiç de kolay iş değilmiş! beceremedim. öğrenmek için, becerebilenlerin yazdıklarını Fransızcadan Türkçeye çevirdim. sonunda, geç de olsa yazdım bir şeyler. ilki minik bir roman. adı, Altın Yıldızlı Adam. ikincisi, masalları tükenince anneanneme anlattırduğım anıları derleyerek oluşturduğum bir roman: Ateşler içindeydi germencik. ve Asra-Hana. işte o bir masal! ama yetişkinler için. en zoru en sona kaldı. sizler için, ve hâlâ hiç söylenmemiş masallar dinlemek isteyen o “masal canavarı” için, yazmak! şimdilerde buna uğraşıyorum işte...

ERMENİ MASALLARI

içindekiler

- Aslanzade ve zanpolate, 7
Başkasının malı, 23
Dalgacı'yla üç kafadar, 25
Elmas işlemeli gömlek, 33
Haçını sırtında taşıyan çocuk, 41
Kâhin uçurtma, 49
Kibirli çocuk, 56
Kör talih, 60
Nerso, 65
Sandıktaki kız, 81
Sular sultanı, 91
Topal ile dev, 99
Toprağın gücü, 107
Yılan, yabanarısı ve kırlangıç, 111

bu kitapta yer alan masalların bir kısmı, eskiden sayıca önemli bir ermeni cemaatinin yaşadığı muş vilayetinde “pensé” (“düşünce”) lakaplı sahağ movsisyan tarafından 20. yüzyılın başlarında derlenmişlerdir. 1867 ile 1939 yılları arasında yaşamış olan “pensé”, özellikle bu bölgenin lehçesiyle ilgilenmiş, köy köy dolaşarak dinlediği masalları aslına sadık bir şekilde yazıya geçirmiştir.

Aslanzade ve zanpolate

Bir zamanlar çocuğu olmayan zengin bir adam varmış. Diyar diyar gezmiş; varını yoğunu hekimlere, şifacılar harcamış; ama derdine derman bulamamış, bir çocuk sahibi olamamış. Sonunda elinde avucunda tek kuruş kalmamış, kapı kapı dilenmeye başlamış.

“Hanım,” demiş, “böyle yaşamaya devam edemeyiz. Bizi kimselerin tanımadığı bir yere gidelim.”

Uzak bir ülkeye gitmişler, küçük bir kasabaya yerleşmişler; ama orada da barınamayacaklarını anlayınca Kral’ın yaşadığı şehre göç etmeye karar vermişler. Şehre varmalarıyla hanımın doğum sancılarının tutması bir olmuş. Saray surlarının dibine sığınmışlar.

“Bey,” demiş hanım, “doğum sırasında yanımda kalman yakışık almaz, sancılarım sıklaşıyor, beni yalnız bırak da rahat edeyim.”

Adam uzaklaşmış. O gider gitmez, üç melek gelip kadının başı üzerinde dönmeye başlamış. Kadın doğum yapmış, melekler bebeği kundağa sarmışlar, annesinin kohnuna vermişler. Demişler ki:

“Gitmeden önce, bebeği kutsayalım.”

Birinci melek demiş ki:

“Bebeği kutsuyorum: Doğu’ya da Batı’ya da hükümdar olsun.”

İkinci melek demiş ki:

“Bebeği kutsuyorum: Kimseler onu yenemesin.”

Üçüncü melek demiş ki:

“Bebeği kutsuyorum: Kimseler yüreğini delemesin.”

İşte böyle söyleyip göğe yükselmişler yeniden.

Dilek ve kutsamalara kulak misafiri olan saray muhafızı koşmuş, duyduklarını Kral’a bir bir anlatmış. Yeni doğan süt bebeğinin kendi öz oğlunun elinden topraklarını alacağını, ülkesini ele geçireceğini öğrenen Kral’ın yüreği sıkışmış. Anne-babayı huzuruna çağırtmış, ağırlığınca altın verip bebeği ellerinden almış, adamlarına vermiş ve çok uzaklara götürüp bırakmalarını söylemiş.

Kral’ın adamları bebeği alıp gidebildikleri kadar uzağa gitmişler, bebeği bir çukura bırakıp geri dönmüşler.

Bebeğin şansı varmış ki yeni yavrulamış bir dişi aslan yanına yanaşmış, yuvasına götürüp kendi yavrularıyla beraber emzirip büyütmüş onu.

Günlerden bir gün, Kral ve adamları ormanda avlanıyorlarken dişi aslana rastlamışlar. Aslan ellerinden kaçıp kurtulmuş; ama uzaktan izini süren adamlar yuvasının yerini öğrenmişler. Ertesi gün yuvaya göz atan adamlar, içeride aslan gibi güçlü bir çocuğun oturduğunu görmüşler. Gidip Kral’a anlatmışlar gördüklerini. Kral, oğluna arkadaşlık etmesi için çocuğu alıp saraya götürmelerini emretmiş. Aslan tarafından emzirilip büyütüldüğünden, çocuğa Aslanzade adını vermişler.

Kral'ın oğlu Joseph, çocuğu kendi öz kardeşi gibi sevip korumuş. Beraberce büyüyüp güçlü kuvvetli, yakışıklı birer delikanlı olmuşlar.

Ama az zaman sonra, Kral'ın oğlu kuvvetten düşmüş. Hekimler derdine çare bulamamışlar. Sonunda yaşlı bir şifacı kadın derdini anlamış ve demiş ki:

“Kral'ın oğlu, Kırk İblis'in kız kardeşiyle evlenmeli, yoksa ölecek, derdine başkaca çare yok.”

Ne yapacağını, ne diyeceğini şaşırان Kral, Aslanzade'yi çağırılmış yanına. Aslanzade huzura çıkmış.

“Aslanzade, oğlum,” demiş Kral. “Oğlumun halini görüyorsun. Yanına istediğin sayıda asker al ve Kırk İblis'in kız kardeşini kap getir buraya.”

“Kralımızın ömrüne bereket!” demiş Aslanzade. “Askere ihtiyacım yok benim. Joseph'i de alır giderim, ne gerekirse yaparım, söz veriyorum.”

Aslanzade'yle Joseph yola koyulmuşlar. Az gitmişler, uz gitmişler, ıssız bir dağa varmışlar. Dağın zirvesinden incecikten bir dumanın tüttüğünü görmüşler. Tırmanmışlar, tırmanmışlar, Kırk İblis'in evine varmışlar.

İblisler, kokularını almışlar ve kuş uçmaz kervan geçmez zirvelerine insanların nasıl ulaşabildiğine şaşırıp kalmışlar. *İblisler Kitabı*'na bakmışlar ve ziyaretçilerinin Aslanzade olduğunu öğrenmişler. Korkudan susup kalmışlar, ağızlarını bıçak açmamış. Neden sonra onları içeri buyur etmişler, şereflerine üç gün

üç gece sürecek bir şenlik düzenlemişler. Sonunda Aslanzade demiş ki:

“Kız kardeşinizi Joseph’e istiyorum.”

İblislerin suratları düşmüş; ama korkudan seslerini çıkaramamışlar. Teklifi kabul etmişler, kız kardeşlerinin çeyizini hazırlamaya koyulmuşlar. Sonunda, “Her şey tamam,” demişler. “Bir çift pabucu eksik kaldı yalnızca, onu da karşı dağın eteklerinde oturan cadı kadından istemek gerek. Kim gider ki? Gitse gitse yine Aslanzade gider.”

Akıllarınca, Aslanzade yolunu kaybedip geri dönemeyecekmiş de Joseph de esirleri olacakmış.

(Aslanzade pabuçları almaya gidedursun, biz Joseph’le İblisler’in kız kardeşine dönelim.)

Genç kız nişanlısına evi gezdirmek istemiş. Kapısına kilit vurulmuş bir odanın önüne varmışlar. İçeriden birisi kapıyı açmaları için yalvarıyormuş. Kız kapıyı açtırmış, içeri girmişler. Bakmışlar, bir de ne görünler, eli ayağı bağlanıp bir iskemleye oturtulmuş bir adam. Sağında solunda kızarmış birer koyun, önünde bir su testisi, ne bir lokma yiyebiliyor ne bir yudum su içebiliyor. Adam yalvarmış onlara. Demiş ki:

“Acıyın bana! Bir lokma et, bir yudum da su verin!”

Joseph acımış adama, bir parça etle su testisini uzatmış, yiyip içebilsin diye. Eti yiyip suyu içmesiyle bağlarının çözülmesi bir olmuş. Ayağa fırlamış adam, Joseph’i bir yumrukta yere sermiş, kızı alıp kaçmış.

Bu yaratığın adı Zanpolate'ymiş.

Akşam olup da İblisler eve döndüklerinde ne kız kardeşlerini ne de Zanpolate'yi bulabilmişler, öfkeden deliye dönmüşler. Joseph'i öldüreceklermiş neredeyse; ama tutmuşlar kendilerini, Aslanzade'nin dönüşünü beklemişler.

(Onlar bekleyedursun, biz gidip Aslanzade ne yapıyormuş, ona bakalım.)

Karşı dağa varmış Aslanzade. Cadının evine girmiş, bir de bakmış, tavana yakın bir girintiye sığınmış bir kara kedicik. Kedicik miyavlamalarıyla ortalığı yıkıyormuş.

Cadı karı demiş ki:

"Kediciğim nasıl çıkmışsa çıkmış oraya! Baksana nasıl da korkuyor. Yardım et de indirelim onu oradan."

"Tamam," demiş Aslanzade. "Yalnız bir şartım var. İblisler'in kız kardeşinin pabuçları sende kalmış, onları vereceksin bana."

Cadı köşedeki sandığı açmış, inci işlemeli pabuçları tutup göstermiş.

"Kedimi kurtar, pabuçlar senindir," demiş.

Aslanzade merdiveni duvara dayamış, tırmanmış, tırmanmış, tam kediyi tutacakken kedi aşağıya atlayıvermiş. Bunun kendisine hazırlanmış bir tuzak olduğunu anlamış elbette Aslanzade. Cadı kadın, merdiveni tutup var gücüyle sallamaya başlamış. Aslanzade düşmüş... Ama nereye? Tam cadı kadının tepesine.

Cadı kadının toparlanıp kalkmasına fırsat kalmadan pabuçları kaptığı gibi evden dışarı fırlamış Aslanzade.

Koşmuş, koşmuş, yaban ellere varmış. Hiç tanımadığı ülkenin, hiç tanımadığı şehirde, kapısının önünde susuzluktan kıvranan bir kadın görünce şaşkınlıktan dona kalmış. Nasıl olur da koca şehirde içecek bir damla su bulamaz? Meğer şehrin yakınlarındaki kaynak kurumak üzereymiş. Yalnızca genç kızlar gözyaşı akıtırlarsa azıcık su veriyormuş kaynak. Şehrin kızlarının yaş akıtmaktan gözleri kurumuş. Bir tek padişahın kızı kalmış gözyaşı akıtmayan. Sabahtan akşama kadar kaynağın başında oturmuş, acıklı şeyler düşünmüş; ama ağlamayı becerememiş bir türlü. Şehirdeki herkes sırayla acıklı hikâyeler anlatmış; ama kimse Sultan'ı ağlatmayı başaramamış. Sonunda kaynağın cini başını uzatmış, sultanın bir damlacık gözyaşı karşılığında, şehre bin yıl yetecek su vaat etmiş. Bunu duyan padişah, kızını ağlatmayı her kim başarırsa dileğini gerçekleştireceğini söylemiş.

Aslanzade, Sultan'ın yanına gitmiş, ona annesinin bir aslan olduğunu söylemiş. Sultan, dişi bir aslanın kendi yavrularıyla birlikte bir insan yavrusunu da beslediğini öğrenince çok duygulanmış. Kuraklık yüzünden kaynağa yanaşan aslanları nasıl kovaladıkları gelmiş gözlerinin önüne. "Biz suyumuzu bile paylaşmıyoruz onlarla, oysa onlar kendi yavrularının

azıcık sütünü bir insan yavrusuyla paylaşabiliyorlar," diye düşünmüş ve iki damla gözyaşı damlatmış kaynağa. Kaynağın dibi fokur fokur kaynamaya başlamış. Kısa sürede şehrin bütün çeşmelerinden gürül gürül tertemiz sular akmış. İnsanlar, çevredeki aslanlar, kaplanlar, kuşlar, maymunlar... Hepsi, herkes kana kana su içmiş.

Padişah, Aslanzade'yi yanına çağirtmiş, "Dile benden ne dilersen!" demiş.

"Padişahın ömrüne bereket, yalnızca bir ay için ülkeni yönetmek isterim."

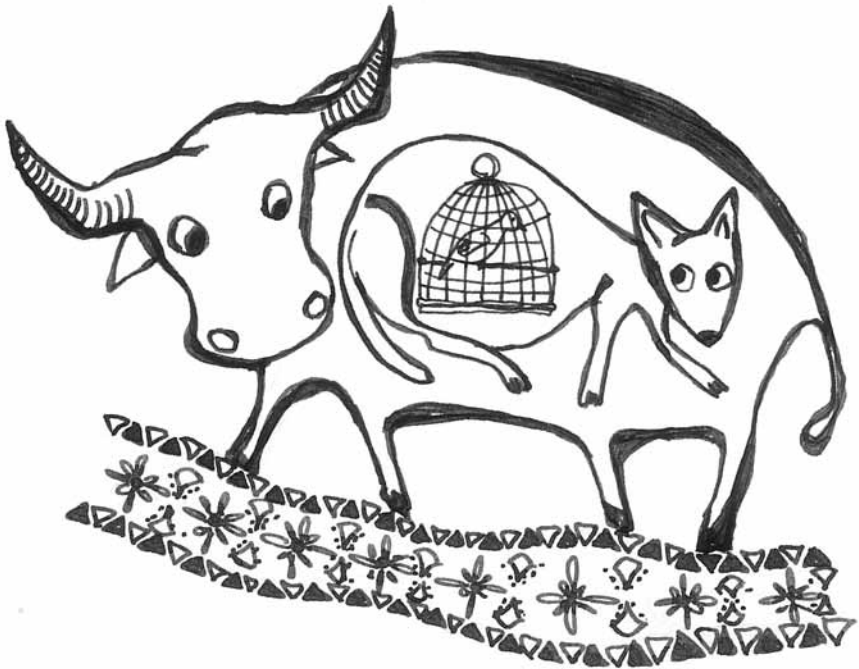
Padişah tahtan inmiş, yerine Aslanzade'yi çıkar-mış. Aslanzade böylece, meleğin dilediği gibi Batı'ya hükümdar olmuş.

Aslanzade ülkenin bütün şehirlerinden ergenlik çağına gelmiş tüm erkeklerin Zanpolate'nin yerini arayıp bulmalarını emretmiş. Bir ayın sonunda, tahtını gerçek sahibine teslim ederken Aslanzade, Zanpolate'yi nerede bulacağını biliyormuş artık.

Yürümüş, yürümüş, Zanpolate'nin evine varmış. İçeri girmiş, bakmış Joseph'in nişanlısı tek başına oturuyor. Kız, Aslanzade'ye, Zanpolate'nin canının çok sıkıldığını ve can sıkıntısını yenmek için kötülükler yaptığını anlatmış. Zanpolate'nin canının nerede sıkışıp kaldığını da anlatmış Aslanzade'ye. Kafesteki bir kuşun içinde... Kuş da kafesiyle birlikte bir av köpeğinin içinde... Av köpeği de azgın bir boğanın

midesinde! Demek ki önce azgın boğanın içinden av köpeğini, av köpeğinin içinden kuş kafesini, kuş kafesinin içinden kuşu, kuşun içinden de Zanplate'nin canını kurtarması gerekiyormuş Aslanzade'nin. Ama azgın boğayı nerede bulacak? Joseph'in nişanlısının dediğine bakılırsa kuruyan bir kaynak varmış bir yerlerde. İşte o kaynak kısa bir süre önce pırıl pırıl, gürül gürül su kaynatmaya başlamış. Azgın boğa da son günlerde her sabah o kaynağa gidiyor, diğer hayvanlarla birlikte su içiyormuş.

Aslanzade gerisin geri yola koyulmuş, kaynağa varmış; sabah olmasını beklemiş. Günün ilk ışıklarıyla azgın boğa görünmüş. Kana kana su içmiş.

Kendisine, av köpeğine, kuşa yetecek kadar. Kuşun kanatları ıslanmış, kurutmak için silkelenmiş; köpeğin içi gıcıklanmış havlamış; içinde köpek havlayan boğayı hıçkırık tutmuş. Öyle güçlü hıçkırılmış ki köpek ağzından fırlamış çıkmış, köpeğin ağzından da kafesiyle birlikte kuş... Aslanzade kafesin kapısını açmış, kuş sevinçle şakiyarak uçup Zanpolate'nin avucuna konmuş. Zanpolate bir süredir, içinin sıkıntısının dağıldığını hissetmişmiş zaten, avucuna konan kuş, büsbütün neşelendirmiş onu. Kuşu avucundan salıvermiş, kuş cıvıdayarak ormana doğru uçmuş. Zanpolate sevinç kahkahaları atarak peşinden koşmuş, ikisi birlikte ormanın içinde gözden kaybolmuşlar. O günden sonra Zanpolate'yi gören olmamış. Yalnız güzel havalarda kuş cıvıltılarına karışan neşeli kahkahalarını duyanlar olurmuş hâlâ.

Aslanzade, Joseph'in nişanlısını da alıp Kırk İblis'in evine varmış. Zavallı Joseph perişan haldeymiş. Aslanzade'nin yokluğunda ahırlarda çalıştırmışlar, doğru düzgün yiyecek içecek de vermemişler zavallıya. Aslanzade'yi karşılarında gören İblisler çok korkmuşlar, ayaklarına kapanmışlar, kendilerini cezalandırmaması için yalvarıp yakarmışlar. Aslanzade, kız kardeşlerini gereğince gelin ederlerse affedeceğini söylemiş. İblisler, kız kardeşlerinin çeyizini develere yüklemişler, kırk gün kırk gece süren törenler düzenlemişler. Şenlikler bittiğinde üçü birlikte yola

YAŞ

9

10

11

12

çeviren ve derleyen

FEYZA ZAIM

ERMENİ MASALLARI

BU MASALLAR HEPEMİZİN...

Ermeni masalları, Anadolu'da yüzyıllarca birlikte yaşamış insanların yarattığı ortak dili ve kültürü anlatıyor bizlere. Birbirinden renkli kahramanlarımızın başlarından geçenler aracılığıyla kişisel değerlerin önemini ve aklını kullanmanın gücünü vurguluyor. Biz de bu kitabı, masal dinlemekten hiç bıkmayan siz “masal canavarları”na armağan ediyoruz. Gerçeklere giden yolda sizlere ışık tutması dileğiyle...

ISBN 978-975-07-1199-2

9 789750 711992